

MATEUSZ WILIŃSKI¹Instytut Zachodni im. Zygmunta Wojciechowskiego w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-9311-276X

AfD o Unii Europejskiej i Europie w 2024 r. Analiza treści programów wyborczych

Wprowadzenie

W 2024 r. *Alternative für Deutschland* (Alternatywa dla Niemiec, AfD) po raz trzeci wystąpiła w wyborach do Parlamentu Europejskiego (PE). Po raz pierwszy stanęła w unijne wybory szranki stosunkowo krótko po utworzeniu w 2013 r. Zaznaczyć należy, że powstała ona jako ugrupowanie eurosceptyczne, a jego główny twórca prof. Bernd Lucke znany był m.in. z krytyki wspólnej waluty, działań Europejskiego Banku Centralnego (EBC) i programów ratunkowych dla pogrążonej w kryzysie Grecji. Zarówno w publikacjach badaczy, jak i różnych wypowiedziach czołowych działaczy AfD można znaleźć opinie akcentujące co najmniej eurosceptycyzm, który zresztą wraz z ewolucją profilu ugrupowania w kierunku skrajnej prawicy, o populistycznym czy wręcz ekstremistycznym charakterze, przybrał na sile. Fedor Ruhose uznaje, że wraz z ograniczeniem migracji, rzekomą obroną wolności słowa i krytyką tzw. starych partii, to właśnie opór przeciw pogłębionej integracji jest jednym z głównych elementów politycznej tożsamości *Alternative* (Ruhose, 2020, poz. 548). Sama Alice Weidel, współprzewodnicząca AfD i najbardziej prawdopodobna kandydatka tej partii na urząd kanclerski w wyborach 2025 r., postrzega UE niezwykle krytycznie, uznając ją za możliwe narzędzie pozbawienia suwerenności narodów europejskich; proces ten, w jej ocenie, jest możliwy tylko dlatego, że elity wielu państw Europy są bardziej przywiązane do idei superpaństwa i unijnej nomenklatury niż do własnego suwerena (Weidel, 2019, poz. 831–835). To właśnie *Alternative* ma być tą siłą polityczną, która w Niemczech przeciwstawi się tym trendom.

Można postawić hipotezę badawczą zakładającą, że partia utrzymuje stale sceptyczne wobec UE treści w swoich programach wyborczych, krytykując tę wspólnotę za jej rzekomo krytyczny wpływ na sytuację w Niemczech. Celem niniejszego opracowania jest sprawdzenie prawdziwości powyższej hipotezy i przedstawienie zapytrań AfD na kwestie europejskie znajdujące swój wyraz w programach wyborczych z 2024 r. Przyjętą metodą badawczą będzie analiza tekstów źródłowych obejmująca programy, którymi partia posługiwała się w wyborach od szczebla krajowego wzwyż odbywających się w Niemczech, czyli elekcjach do PE (9.06.2024) oraz Landtagów Brandenburgii (22.09.2024), Saksonii (1.09.2024) i Turyngii (1.09.2024). We wszystkich tych wybo-

¹ Artykuł udostępniany jest na licencji Creative Commons – CC-BY-SA 4.0 – uznanie autorstwa, użycie niekomercyjne, na tych samych warunkach.

racz partia odniosła niekwestionowane sukcesy wyborcze zajmując trzykrotnie drugie, a w Turyngii pierwsze miejsce wśród partii, które weszły do tych parlamentów.

Polityczne zawirowania wokół AfD przed wyborami do Parlamentu Europejskiego

W wyborach europejskich partia uzyskała poparcie na poziomie 15,9% głosów, przy czym na wschodzie Niemiec było ono znacznie wyższe i wyniosło 28%, dając AfD pierwsze miejsce wśród ugrupowań ubiegających się o mandaty. Poparcie takie, drugie pod względem wysokości po chadecji uznać należy za spory sukces partii, ze względu na to, że od początku 2024 r. ugrupowanie musiało stawić czoła wielu aferom, które kojarzone są z politykami partii.

W styczniu wybuchła pierwsza z nich – sprawa tajnej konferencji w Poczdamie, na której miały być planowane radykalne działania wobec imigrantów w Niemczech. Następna z nich to podejrzenie, że czołowi kandydaci *Alternative* do Parlamentu Europejskiego – Maximilian Krah i Petr Bystron – mogli ulegać wpływom rosyjskim za sprawą współpracy z medium *Voice of Europe*, a nawet być za jego pośrednictwem finansowani. Ostatecznie pojawiły się zarzuty infiltracji partii przez osoby współpracujące ze wschodnimi – rosyjskimi lub chińskimi służbami wywiadowczymi. Krah wypowiedział się też w sposób bagatelizujący o przestępczej działalności SS. Wszystkie te elementy doprowadziły do ostracyzmu ze strony innych europejskich ugrupowań skrajnej prawicy, czego przejawem było zerwanie współpracy oraz wykluczenie posłów AfD z klubu parlamentarnego Tożsamość i Demokracja. Izolacja przez pobratymcze ideowo partie stała się jednym z ważnych wątków w partyjnej retoryce; za przykład mogą posłużyć wystąpienia obydwójga współpracowników AfD, Alice Weidel i Tino Chrupalli, w trakcie federalnego zjazdu partii w Essen pod koniec czerwca 2024 r.

Przegląd wybranych treści programu wyborczego AfD przed wyborami do Parlamentu Europejskiego

Liczący 52 strony program *Europa neu denken* (Wymyślić Europę na nowo) zawiera wiele wątków znanych z retoryki AfD związanej z polityką wewnętrzną – prymat interesów niemieckich, zdecydowane żądanie zmiany polityki migracyjnej i azylowej, odrzucenie proekologicznych projektów unijnych, swoiste ograniczenie swobód przepływu osób i usług, a przede wszystkim odrzucenie formy Unii Europejskiej w aktualnym stanie jako niezdolnej do zreformowania samej siebie w duchu idei prezentowanych w programie wyborczym.

Przekształcenia ustrojowe Unii Europejskiej

AfD bardzo krytycznie ocenia obecny status ustrojowy Unii Europejskiej zarówno w perspektywie ogólnej, jak również w przypadku poszczególnych jej instytucji.

Partia uznaje, że „Unia Europejska jest niedemokratyczna, ponieważ Parlament Europejski nie jest wybierany w oparciu o prademokratyczną zasadę równości głosów”. Funkcjonowanie Rady jako głównego organu prawodawczego UE godzić ma w zasadę podziału władzy. Trybunał Sprawiedliwości jawi się w dokumencie AfD jako uzurpator, który próbując narzucić zasadę prymatu prawa unijnego nad prawem krajowym wynosi się ponad krajowe sądy konstytucyjne oraz same ustawy zasadnicze poszczególnych państw członkowskich (*Europa...*, 2023, s. 9).

Unia stała się ostatecznie niedemokratycznym tworem roszczącym sobie coraz więcej praw i sterowanym przez nietransparentną i działającą poza kontrolą biurokrację. W obliczu takiej oceny AfD odrzuca projekt Unii jako tworu posiadającego kompetencje ustawodawcze i koncepcję „Stanów Zjednoczonych Europy”. Unię uznaje już na obecnym etapie jej istnienia za niereformowalną i proponuje zastąpić ją nowym bytem – europejską Wspólnotą Interesów i Gospodarki (*Europa...*, 2023, s. 10). Pozwoli to na stworzenie związku narodów europejskich odnoszących się do wspólnych podstaw ideowych – chrześcijaństwa, greckiej filozofii, prawa rzymskiego i oświecenia. Jednym z jego priorytetowych celów ma być utworzenie „Twierdzy Europa”, której celem będzie wspólna ochrona zewnętrznych granic wspólnoty (*Europa...*, 2023, s. 11).

Demokracja i transparentność

AfD optuje za rozwiązaniem, w którym RFN nie mogłaby przyjmować żadnych aktów prawnych związanych z dalszym rozszerzeniem UE, jak również z ograniczeniem suwerenności oraz zaciąganiem zobowiązań bez uprzedniego referendum. Innym działaniem miałyby być likwidacja Parlamentu Europejskiego i tymczasowe – do momentu wprowadzenia nowych regulacji – przekazanie całkowitej władzy prawodawczej Radzie, której członkowie przy podejmowaniu decyzji mieliby jednak kierować się instrukcjami parlamentów narodowych (*Europa...*, 2023, s. 11).

Partia uznaje aparat urzędniczy UE za nadmiernie rozbudowany i zbyt kosztowny. Do czasu powołania nowej wspólnoty wspierać będzie działania zmierzające do jego redukcji. Za nieakceptowalną uznana została również działalność licznych lobbystów wpływających na działanie Unii. Rozwiązaniem eliminującym tę nieprawidłowość miałyby być wprowadzenie obowiązkowego rejestru kontaktów z nimi, do którego wprowadzano by bez zwłoki i w sposób kompletny informacje o tego typu kontaktach. Organizacje pozarządowe miałyby składać roczne sprawozdanie z działalności, obejmujące również informacje o źródłach finansowania i aktywnościach (*Europa...*, 2023, s. 12). AfD odrzuca działalność wszelkich struktur, które uznać można za formy „obejścia demokracji”. Należy wprowadzić regulacje gwarantujące transparentność, poprzez publikację wszelkich danych wytwarzanych w instytucjach UE.

Relacje zewnętrzne Unii Europejskiej

W ocenie AfD gwarantem niemieckiej polityki zagranicznej, są suwerenne Niemcy, zorientowane na zapewnienie wolności, praworządności, dobrobytu i bezpieczeń-

stwa. Nowa wspólnota, gwarantująca wewnętrzną suwerenność państw, umożliwi koordynację stanowiska jej członków w relacjach pozawspólnotowych. Partia popiera wspólne działania w ochronie interesów europejskich, odrzuca jednocześnie dalsze istnienie Wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

W programie podkreśla się konieczność dalszego wzmocnienia roli OBWE, która powinna stabilizować sytuację w regionach Europy i na jej obrzeżach objętych kryzysami (*Europa...*, 2023, s. 28). W relacjach międzynarodowych winna być zachowana zasada nieingerencji państw i aktorów niepaństwowych w sprawy wewnętrzne innych państw, która dotyczyć powinna również braku ingerencji Unii Europejskiej w wewnętrzne sprawy poszczególnych jej państw członkowskich (*Europa...*, 2023, s. 28).

Podkreśla się znaczenie dla Niemiec i Europy stosunków z USA, zaznaczając jednocześnie, że niemieckie i europejskie oraz amerykańskie interesy geopolityczne i ekonomiczne różnią się od siebie, czego przykładem może być sprzeciw Amerykanów wobec *Nord Stream* (*Europa...*, 2023, s. 29). W części poświęconej relacjom z Rosją podkreśla się, że przez długi czas była ona niezawodnym dostawcą surowców energetycznych dla gospodarki Niemiec. Należy doprowadzić do zakończenia – przy użyciu środków dyplomatycznych – wojny rosyjsko-ukraińskiej i restytucji dobrych relacji rosyjsko-niemieckich (*Europa...*, 2023, s. 29). Chiny z kolei postrzegane są jako jeden z najważniejszych partnerów gospodarczych Niemiec. AfD wspiera intensywny udział Niemiec w projekcie nowego jedwabnego szlaku, jak również podkreśla konieczność uzupełnienia chińskiego zamysłu usprawnienia przepływu dóbr i usług ze Wschodu na Zachód przez ich przepływ z Zachodu na Wschód (*Europa...*, 2023, s. 29–30). Turcja, która dla Europy jest ważnym partnerem gospodarczym i strategicznym, uznana jest za państwo nieprzynależące do europejskiego kręgu kulturowego. Niedopuszczalne jest ideologiczne i finansowe wsparcie z jej strony na rzecz ugrupowań islamskich w Europie. Należy przerwać negocjacje akcesyjne z Turcją. Również integracja z Unią państw Bałkanów Zachodnich uznana jest przez partię za niemożliwą (*Europa...*, 2023, s. 22 i 30). AfD określa Afrykę Północną oraz obszar Bliskiego i Środkowego Wschodu jako geostrategicznie ważny dla Europy.

Polityka bezpieczeństwa i obronności

AfD uznaje, że źródłem bezpieczeństwa Europy w przyszłości powinien być europejski kolektywny system bezpieczeństwa, uwalniający ją od konieczności polegania na gwarancjach pozaeuropejskich partnerów i tworzący wspólnotę obronną. Jednocześnie odrzuca się ideę utworzenia jednolitej armii europejskiej. Udział niemieckich sił zbrojnych w operacjach poza granicami NATO winien odbywać się pod egidą ONZ, a warunkiem udziału w nich powinno być zabezpieczenie niemieckich interesów. Za zadanie Niemiec uznać należy ilościową i jakościową rozbudowę ich sił zbrojnych, a poprzez to wzmocnienie zdolności obrony własnego terytorium oraz ochrony szlaków handlowych (*Europa...*, 2023, s. 31). Realizację tego celu wspierać ma utworzenie nowych programów zbrojeniowych, przy czym w ramach kooperacji międzynarodowej Niemcy muszą chronić swoje interesy, dążyć do objęcia kierownictwa tych działań i nie mogą przekazywać państwom trzecim kluczowych technologii (*Europa...*, 2023, s. 31).

Polityka azylowa, ochrona przed islamizmem i zagraniczną przestępczością

AfD uznaje obecną politykę azylową i migracyjną UE za sprzeczną z podstawowymi ideami wspólnoty, jak również szkodliwą dla zachowania poszczególnych tożsamości narodowych. Partia uważa, że rząd niemiecki za sprawą swojej własnej polityki w omawianym zakresie przyczynił się do destabilizacji sytuacji migracyjnej oraz utraty kontroli nad nią. Kwestie azylowe i migracyjne powinny być regulowane wyłącznie poprzez posiadające do tego niezbędną legitymację demokratyczną parlamenty narodowe (*Europa...*, 2023, s. 13–14). Należy przywrócić suwerenność państw członkowskich w tym zakresie i odrzucić Wspólny Europejski System Azylowy. AfD nie akceptuje również innych międzynarodowych regulacji dotyczących migracji.

Prawa osób mieszkających w Niemczech powinny mieć pierwszeństwo przed prawami chroniącymi pospolitych przestępców i terrorystów przed odesłaniem do państwa o niepewnej sytuacji wewnętrznej. Ze względu na statystycznie niepokojący poziom przestępczości wśród przebywających w Niemczech obcokrajowców, zdaniem AfD, należałoby zintensyfikować wykorzystanie środków i sposobów ochrony granic państwa, a tym samym uniemożliwienie napływu obcokrajowców-przestępców. Aby to osiągnąć konieczna jest między innymi reforma Układu z Schengen, przywracająca suwerenność państw w zakresie skutecznej ochrony granic (*Europa...*, 2023, s. 14–15). Partia opowiada się za dualnym systemem ochrony granic – w ramach strefy schengenńskiej (lub całej nowej wspólnoty) oraz na poziomie krajów członkowskich. AfD wspiera działania wspólnych organów ochrony granic, odrzucając jednocześnie jakiegokolwiek regulacje ograniczające suwerenność państwa w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego (*Europa...*, 2023, s. 16). Partia przewiduje również wprowadzenie ograniczeń dotyczących obywateli Unii Europejskiej. Jej zdaniem należy wprowadzić rozwiązania, które umożliwią skuteczne wydalenie tych osób posiadających obywatelstwo unijne, które zdane są na wsparcie socjalne lub dopuściły się ciężkich przestępstw (*Europa...*, 2023, s. 18). Możliwość otrzymywania świadczeń miałyby otwierać się dla obywateli UE, którzy w danym kraju przepracowali co najmniej 10 lat, płacąc składki ubezpieczenia społecznego i nie korzystając w ramach zatrudnienia ze wsparcia publicznego. W dokumencie zwraca się również uwagę na, w opinii partii, nierówną konkurencję ze strony wschodnioeuropejskich przedsiębiorstw transportowych, które oferują swoje usługi w cenach określonych jako dumpingowe (*Europa...*, 2023, s. 33).

W programie wskazano na utrzymujące się wysokie prawdopodobieństwo ponownych islamistycznych ataków terrorystycznych w Europie. AfD postuluje możliwie intensywną współpracę europejskich służb w zakresie zwalczania społeczności równoległych.

Gospodarka, waluta i styl życia

AfD uznaje takie działania Unii Europejskiej, jak wprowadzenie *Green Deal* i *Fit for 55* za druzgocące dla niemieckiej gospodarki. Mają być one ponadto przejawem dążenia Unii do szeroko zakrojonej ingerencji w różne obszary życia i ich reglamentacji. Podobnie jak w przypadku programów proekologicznych europejskie sankcje gospodarcze określone zostały jako dotkliwe dla biznesu (*Europa...*, 2023, s. 8).

Partia opowiada się za wolnością gospodarczą i wolnym handlem. Decyzje w gospodarce powinny być podejmowane przez inwestorów, ponoszących za nie również odpowiedzialność w rozumieniu ekonomicznym. Działania o charakterze proekologicznym, jak choćby wdrożenie ESG, są niekorzystne dla niemieckiego biznesu i mają charakter ideologiczny. Unia powinna zawierać, kierując się własnymi interesami, porozumienia ułatwiające międzynarodową wymianę handlową. Ich zawieranie wspierały również gospodarki państw afrykańskich i innych (*Europa...*, 2023, s. 20–23).

Alternative jest przekonana, że za fasadą ochrony klimatu kryją się interesy lobbystów, wymierzone w zdroworozsądkowo prowadzone rolnictwo, które powiązane jest z lokalnym rynkiem zbytu. Jego różne dziedziny – na przykład hodowla zwierząt i uprawa roli – tworzą miejsca pracy i w dużej mierze zabezpieczają żywnościowo region, w którym działają. AfD chce poświęcić rolnictwu więcej uwagi i zarzuca UE brak umiejętności powiązania tej gałęzi gospodarki z ochroną środowiska. Rozróżnieta biurokracja ma natomiast zagrażać egzystencji lokalnych gospodarstw rolnych z wielopokoleniową tradycją. Partia postuluje zwiększenie konkurencyjności takiego rolnictwa wobec wielkich sieci handlowych, a także utrzymanie, czy nawet zwiększenie, powierzchni gruntów rolnych; niewłaściwa jest zamiana sposobu ich użytkowania na produkcję energii odnawialnej (*Europa...*, 2023, s. 36).

AfD konsekwentnie uznaje wprowadzenie waluty euro za błąd polityczny i ekonomiczny, zaznacza jednak w programie, że w konkretnych przypadkach – państwa o zbliżonych strukturach gospodarczych – możliwe jest utrzymanie dotychczasowej wspólnej waluty lub stworzenie nowej. Ważnym postulatem pozostaje utrzymanie w obiegu gotówki, która ma być elementem osobistej wolności obywateli (*Europa...*, 2023, s. 19–21 i 11).

AfD chce chronić indywidualne wybory konsumentów dotyczące sposobu przemieszczania, w sposób szczególnie indywidualne wykorzystanie aut osobowych. Partia opowiada się również za częściowym poluzowaniem przepisów ruchu drogowego, np. użytkowania pojazdów przez nieletnich kierowców. Z zapewnieniem swobody korzystania z samochodów wiąże się również ochrona interesów branży motoryzacyjnej jako niezwykle ważnej dla niemieckiej gospodarki. AfD odmawia UE prawa do decydowania w sprawach stosowanych przez producentów napędów, jak również odrzuca wprowadzenie normy ekologicznej Euro 7 (*Europa...*, 2023, s. 23 i 32–34). Podobnie nie zgadza się na ekologiczne regulacje unijne z zakresu budownictwa, chcąc pozbawić Unię możliwości decydowania o wprowadzeniu budownictwa neutralnego klimatycznie i obowiązku remontu domów niewydajnych ekologicznie (*Europa...*, 2023, s. 34–35).

Sprawy europejskie w krajowych programach wyborczych AfD z 2024 r.

We wrześniowych wyborach krajowych 2024 r. wszystkie trzy regionalne organizacje partyjne AfD – brandenburska, saksońska i turyńska – podjęły w swoich programach wyborczych kwestie europejskie. Każda z nich uczyniła to w odmienny sposób, ale nie różni to tych dokumentów jedynie w tym zakresie. Każdy z nich został skonstruowany w odmienny sposób, co świadczyć może o tym, że nie były one opracowywane według odgórnie przygotowanego wzorca. Sposób podnoszenia spra-

wy unijnej i europejskiej w tych programach jest różny w perspektywie redakcyjnej, czasami również ze względu na zakres wspomnianych treści, niemniej powtarzające się we wszystkich trzech opracowaniach wątki świadczą o spójności zapatrywań partii na omawiane kwestie.

Program brandenburski *Es ist Zeit für eine andere Politik* (Czas na nową politykę)

Dokument przygotowany na potrzeby wyborów do poczdamskiego Landtagu liczy 70 stron i podzielony jest na 20 części: preambułę, wezwanie do udziału w wyborach i wsparcia, rozdziały merytoryczne, w tym *Brandenburgs Rolle in Europa und der Welt* (Rola Brandenburgii w Europie i świecie) poświęcony między- i ponadnarodowym aspektom aktywności kraju związkowego (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 9–10). W podrozdziale dotyczącym polityki zagranicznej i bezpieczeństwa autorzy programu zwracają uwagę na rozszerzające się kompetencje UE, informując, że co najmniej 80% regulacji prawnych, to te które pochodzą z Brukseli. Działalność Parlamentu Europejskiego sprawia, że Brandenburczycy, – jak się podkreśla Niemcy są największym płatnikiem netto Unii – „cierpią” z powodu narzucanych przez struktury unijne biurokratycznych projektów. W optyce AfD Unia jest podmiotem zawłaszczającym uprawnienia, które w naturalny sposób przynależą do kompetencji państw narodowych (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 9). Jednocześnie nie wywiązuje się ze swoich normalnych zadań, jak choćby ochrona granic zewnętrznych Unii. Krytyka dotyczy nie tylko samej Unii, ale również tzw. „starych partii”, które w parlamentarnej Komisji ds. europejskich zazwyczaj bezrefleksyjnie przyzwalają na poczynania Brukseli (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 9). W opinii AfD rolą polityki krajowej (landowej) powinno być wczesne definiowanie złych rozwiązań europejskich, organizowanie oporu przeciw nim oraz angażowanie się w tym zakresie na rzecz interesów Brandenburgii na wszystkich społeczno-politycznych poziomach. W ocenie partii tylko ona może podjąć się tego zadania.

Brandenburgia jako kraj położony we wschodniej części RFN i powiązany gospodarczo z Rosją jest w sposób szczególny narażona na konsekwencje szkodliwej polityki zagranicznej Berlina. Z jednej strony sankcje nałożone na Rosję przez Unię w związku z rozpętanem przez tę pierwszą pełnoskalowej wojny z Ukrainą uderzają w brandenburską gospodarkę i mobilność społeczeństwa, z drugiej zaś wojna wywołała falę uchodźstwa, która napływała do Niemiec poprzez ich wschodnie rubieże. W opinii autorów programu w żywotnym interesie Brandenburgii pozostaje normalizacja stosunków z Rosją i odtworzenie stosunków gospodarczych (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 9). Zadaniem polityki zagranicznej RFN powinno być unikanie eskalacji konfliktu, zwłaszcza zagrożenia wciągnięcia do wojny poprzez dostawy niemieckiej broni na Ukrainę oraz poszukiwanie dyplomatycznych możliwości zakończenia konfliktu.

Udzielanie pomocy rozwojowej powinno być uzasadnione wyłącznie interesem Niemiec i Brandenburgii. Jej beneficjentami winny być tylko państwa przyjmujące swoich deportowanych przez RFN obywateli, a z wydatkowanych w ten sposób środków profitować powinna gospodarka ogólnoniemiecka i krajowa.

Autorzy programu odnieśli się również do relacji Brandenburgii ze wschodnioeuropejskimi sąsiadami. Wymieniając Polskę i Węgry wskazali, że nie chcą narzucać tym krajom polityki migracyjnej, a dotychczasowe działania rządów federalnych w tym zakresie przyniosły uszczerbek prestiżowi Niemiec (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 10). AfD pragnie zaangażować się na poziomie federalnym i unijnym w lobbing na rzecz wprowadzenia skutecznej ochrony granic zewnętrznych UE. Kontynuacją tej myśli są zapisy programowe, dotyczące kwestii migracji i reemigracji, i to w szerszej perspektywie. AfD Brandenburgia sprzeciwia się wspieranej przez Niemcy polityce migracyjnej ONZ, na której skutki remedium powinien być europejski pakt reemigracyjny, usuwający formalne przeszkody w procesach deportacyjnych, tworzenie centrów retencyjnych poza Europą, ale także obejmujący poprawę warunków życia w państwach pochodzenia nielegalnych imigrantów (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 10).

W programie nie zabrakło również krytyki „przesadnych dyrektyw UE” w zakresie ochrony klimatu oraz sposobu ich wdrożenia w RFN, który skutkuje m.in. wymuszeniem przeprowadzenia prac remontowych w budynkach takich typów, których właściciele w innych państwach nie są objęci takim obowiązkiem (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 10). Podobnie sprawa miała się mieć z dopuszczalnymi wartościami gazów wydechowych emitowanych przez pojazdy z silnikiem diesla i wprowadzaniem stref ograniczonego dostępu dla tych aut w miastach. AfD będzie dążyć do zaprzestania takich praktyk. W punkcie tym zapisano hasło: „Klimatu nie da się chronić, portfele obywateli tak” (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 10).

Wątki związane z Unią Europejską pojawiają się również w innych częściach programu. Koalicja federalna, UE i EBC poprzez swoją politykę fiskalną szkodzą tworzeniu zrównoważonych budżetów, prowadzą do deindustrializacji i ubożenia obywateli, z których powodu cierpi również Brandenburgia. Polityka powiązana z błędnymi ideologiami prowadzi do pogorszenia stanu finansów publicznych i jakości życia społeczeństw (*Es ist Zeit...*, 2024, s. 64).

Program saksoński *Damit Sachsen Heimat bleibt* (Aby Saksonia pozostała stronami ojczystymi)

Program wyborczy AfD Saksonia liczy 108 stron i obejmuje 12 części, z których ostatnia zatytułowana jest *Europa (Damit Sachsen...*, 2024, s. 104–106). Rozpoczyna się ona od znamienego zdania: *Diese <EU> ist nicht Europa!* (Ta Unia Europejska nie jest Europą!). W dalszej części tego podrozdziału współczesnym unijnym elitom zarzuca się pogrzebanie idei ojców założycieli i zastąpienie jej roszczeniem utworzenia superpaństwa poprzez pozbawianie suwerenności państw narodowych i regionów (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 105). Sankcje wobec Rosji zdecydowanie uderzyły w Saksonię jako region specjalizujący się w eksporcie. W przypadku wygranej AfD miałyby działać na rzecz zakończenia sankcji i prowadzenie owocnej polityki współpracy gospodarczej. Partia zapowiadała także obronę Saksonii przed niszczycielską polityką klimatyczną i energetyczną, a zwłaszcza przed „opanowaną rządem regulacji” UE (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 105).

Autorzy programu piszą pozytywnie o transgranicznej współpracy z Polską i Czechami, wskazując na korzystną dla każdej ze stron wymianę wykwalifikowanej siły roboczej. AfD planowałaby rozwijać ten rodzaj współpracy w różnych obszarach: kultury i nauki, ale również ochrony środowiska, opieki zdrowotnej i bezpieczeństwa wewnętrznego (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 105).

Istotną dla partii kwestią byłaby zmiana zasad obowiązujących w ramach organizacji zamówień publicznych. Partii zależy na tym, by w postępowaniach takich, organizowanych na szczeblu komunalnym lub narodowym, preferowani byli wykonawcy z danych regionów i państw (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 102 i 105).

AfD widzi się jako podmiot żywotnie zainteresowany wspieraniem mniejszości niemieckiej w sąsiadujących krajach. Chce także rozszerzyć sieć saksońskich przedstawicielstw, które dotychczas funkcjonują w Brukseli, Pradze i Warszawie. Kolejne miałyby powstać w Wiedniu, Rydze, Bolzano, Sztokholmie oraz Sybinie lub Belgradzie (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 106).

Poza tą częścią autorzy wspominają bezpośrednio o sprawach europejskich również w innych jego częściach, jak choćby w tej poświęconej edukacji, gdzie krytykują skutki wdrożenia systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym i postulują przywrócenie klasycznych niemieckich dyplomów akademickich (*Magister i Diplom*). Byłoby to odpowiedzią na zbiurokratyzowanie i „uszkolnienie” uczelni (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 23).

AfD Saksonia podnosi również kwestię przyszłego zakazu użytkowania i produkcji samochodów z silnikami spalinowymi, co – jak podkreśla partia – było specjalizacją niemieckiego przemysłu. Nie można dopuścić by „ugrupowania zielono-lewicowe oraz ich unijni protagoniści” zniszczyli to poprzez swoje działania. Saksońska AfD planuje przeciwdziałać zakazowi, niewłaściwej dystrybucji subwencji oraz wprowadzaniu drakońskich norm ekologicznych zarówno na poziomie federalnym, jak i unijnym (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 75–76).

W przekonaniu AfD wsparcie rolnictwa powinno wrócić z poziomu unijnego na poziom krajowy. Miałoby to zmniejszyć koszty administrowania, poziom jego skomplikowania oraz uczynić je bardziej subsydiarnym. Poza tym niemieckie podatki będą tym sposobem trafiać do niemieckich rolników (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 79–80).

Autorzy programu zwracają uwagę na zwiększającą się liczbę wilków w Saksonii i w tym kontekście na Dyrektywę Rady w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, której jeden z załączników powinien być zniesiony, aby przywrócić bezpieczną liczebność wilków (*Damit Sachsen...*, 2024, s. 85).

Program turyński *Alles für Thüringen!* (Wszystko dla Turyngii!)

Spośród przywoływanych programów wyborczych ten, który został przygotowany w Turyngii jest najobszerniejszy – liczy 144 strony i składa się z przedmowy oraz 19 rozdziałów merytorycznych. Podobnie jak w przypadku programu brandenburskiego i ten zawiera odrębną część poświęconą w całości kwestiom unijnym; nosi ona tytuł *Für ein Europa der Vaterländer* (Dla Europy ojczyzn) (*Alles...*, 2024, s. 135–138).

Jak piszą autorzy programu: „Regulacje Unii Europejskiej na różne sposoby wpływają na życie w Turynii. Choć Landtag Turynii i rząd krajowy są włączone w unijny proces ustawodawczy, Turynia *de facto* nie ma odczuwalnego wpływu na kształt przepisów tworzonych w Brukseli...” (*Alles...*, 2024, s. 135). Stwierdzeniom tym towarzyszy, znana już z podobnych dokumentów AfD, krytyka Unii jako tworzącego się *Superstaat* (superpaństwo), którego rządzący będą regulować życie obywateli od Portugalii po Finlandię, na co AfD się nie zgadza, uznając taką formę polityczną za niedemokratyczną i przeciwną dobrobytowi.

Wspólna polityka rolna sprawia, w opinii AfD, że na sektor spożywczy nakłada się swoisty formalnoprawny gorset, uzależnia się go od systemu dotacji i działań biurokratycznych, co nie odpowiada sensownym zasadom wynagradzania za pracę. Zabezpieczenie funkcjonowania regionalnych łańcuchów wartości, krótkich łańcuchów dostaw oraz dystrybucji wysokiej jakości żywności jest celem partii, którego realizacja ma doprowadzić do wzmocnienia miejscowego rolnictwa. Jednocześnie konieczne jest odejście branży spożywczej „od brukselskiego centralizmu”. Rolnictwo nie jest również chronione przed obcą konkurencją (*Alles...*, 2024, s. 99 i 135).

Pomimo zarzutów do funkcjonowania Unii Turynia winna również w przyszłości być beneficjentem środków z funduszy UE, a zwłaszcza z Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. Przywoływane jest hasło o statusie największego płatnika netto oraz informacja o tym, że z każdego euro wpłaconego do budżetu unijnego RFN „odzyskuje” tylko 50 eurocentów (*Alles...*, 2024, s. 137).

Zarządzanie środkami projektowymi jest w opinii partii zbyt kosztowne i należy dążyć do zmniejszenia tego obciążenia. Ponadto wykluczone ze wsparcia unijnego powinny być programy, które przez samą AfD uważane są za zideologizowane. Przykładem może być program CERV, czy „utopijne” projekty klimatyczne. Środki unijne winny być wydatkowane na poprawę warunków gospodarczych i wsparcie rynku wewnętrznego. Jednocześnie AfD odrzuca próby wyeliminowania w przyszłości z produkcji i użytkowania pojazdów z silnikami spalinowymi. Dotychczasowe działania w tym zakresie negatywnie odbiły się na kondycji turyńskiej branży motoryzacyjnej, a „dla takiej ideologii nie wolno poświęcać miejsc pracy i dobrobytu” (*Alles...*, 2024, s. 137–138).

W dokumencie pojawia się też znana już kwestia zmiany regulacji dotyczących zamówień publicznych. Osia zmian miałoby być założenie wybierania oferentów wywodzących się z regionu lub państwa, w którym ogłaszane są przetargi (*Alles...*, 2024, s. 136).

Tę część programu AfD Turynia zamyka stwierdzeniem o konieczności przeprowadzenia głębokich zmian w zakresie funkcjonowania UE, a właściwie jej zastąpienie nową strukturą, której powołania partia domagała się już w programie wyborczym przed czerwcową elekcją posłów do Parlamentu Europejskiego.

Podobnie jak w dokumencie brandenburskim kwestie związane z Unią Europejską pojawiają się również w innych miejscach programu. AfD odrzuca tworzenie „unii ochrony zdrowia”, obstając przy tym, że ten sektor powinien pozostać w kompetencji narodowej, a dotychczasowe działania unijne w obszarze ochrony zdrowia kończą się

porażką. Partia odrzuca także unijną standaryzację dotyczącą zawodów medycznych (Alles..., 2024, s. 62).

Podsumowanie

Przed wyborami do PE *Alternative* opracowała program silnie nawiązujący do spraw narodowych i eksponujący kwestię absolutnego prymatu interesów niemieckich nad ogólnounijnymi. Również w programach wyborczych przygotowanych w związku z wyborami do Landtagów Brandenburgii, Saksonii i Turyngii pojawiają się wątki dotyczące UE.

We wszystkich czterech dokumentach partia zdecydowanie krytykuje samą Unię, jak i wiele jej polityk. W optyce działaczy AfD UE, a właściwie jej następczyni – Wspólnota Interesów i Gospodarcza – mają być dogodnym i niekępującym narzędziem zabezpieczenia interesów Berlina na forum europejskim i światowym. Przekazanie decyzyjności w poszczególnych obszarach na poziom narodowy i regionalny ma prowadzić do lepszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców Niemiec i poszczególnych krajów związkowych.

Niektóre z zapisów programów, w przypadku ich realizacji, dotyczyłyby przebywających na terenie RFN Polaków oraz polskich podmiotów świadczących tam swoje usługi, np. transportowo-logistyczne. Zmiany proponowane przez AfD mogą doprowadzić de facto do ograniczenia dwóch unijnych swobód. Należy zwrócić uwagę także na pozytywną ocenę transgranicznej współpracy bilateralnej m.in. z Polską.

Przeprowadzona analiza materiału źródłowego potwierdza hipotezę o pojawianiu się w programach wyborczych AfD treści sceptycznych wobec UE. Partia sięga po właściwą sobie retorykę i wskazuje przede wszystkim niekorzystny wpływ UE na życie w RFN jako całości, jak również w poszczególnych niemieckich regionach.

Najnowsze doniesienia z Niemiec świadczą o tym, że również w programie wyborczym opracowywanym na potrzeby wcześniejszych wyborów do Bundestagu, które zostały zaplanowane na luty 2025 r., wątki europejskie będą istotną częścią narracji *Alternative*. Ważnym ich elementem mają się stać potencjalny *Dexit* oraz opuszczenie strefy euro.

Author Contributions

Conceptualization (Konceptualizacja): Mateusz Wiliński

Data curation (Zestawienie danych): Mateusz Wiliński

Formal analysis (Analiza formalna): Mateusz Wiliński

Writing – original draft (Piśmiennictwo – oryginalny projekt): Mateusz Wiliński

Writing – review & editing (Piśmiennictwo – sprawdzenie i edytowanie): Mateusz Wiliński

Competing interests: The author have declared that no competing interests exist (Sprzeczne interesy: Autor oświadczył, że nie istnieją żadne sprzeczne interesy)

Bibliografia

- Alles für Thüringen!* (2024), https://afd-thueringen.de/wp-content/uploads/2025/01/wahlprogramm_2024_web-min.pdf, 20.08.2024.
- Damit Sachsen Heimat bleibt* (2024), <https://afdsachsen.de/wp-content/uploads/wahlprogramm-afd-sachsen-2024.pdf>, 20.08.2024.
- Es ist Zeit für eine andere Politik* (2024), <https://de.scribd.com/document/781016986/LTW24-RP>, 20.08.2024.
- Europa neu denken* (2023), https://www.afd.de/wp-content/uploads/2023/11/2023-11-16-_afD-Europawahlprogramm-2024-_web.pdf, 1.04.2024.
- Ruhose F. (2020, eBook), *Die AfD vor der Bundestagswahlen 2021. Wirkung – Perspektiven – Strategien*, Springer VS, Wiesbaden.
- Weidel A. (2019, eBook), *Widerworte. Gedanken über Deutschland*, Plassen Verlag, Kulmbach.

Streszczenie

Wybory, które odbyły się w Niemczech w 2024 r. potwierdziły rosnącą popularność AfD, która stopniowo umacnia swoją pozycję na scenie politycznej RFN. Proces ten szczególnie widoczny jest we wschodniej części kraju, gdzie partia cieszy się wyższym niż ogólnoniemieckie poparciem. Celem niniejszego opracowania jest analiza wybranych treści programów wyborczych tej partii przygotowanych przed wyborami do Parlamentu Europejskiego oraz wyborami krajowymi w Brandenburgii, Saksonii i Turyngii, dotyczących kwestii unijnych i europejskich.

Słowa kluczowe: AfD, wybory, programy wyborcze, skrajna prawica

AfD on the European Union and Europe in 2024. Content analysis of election programs

Summary

The elections held in Germany in 2024 confirmed the growing popularity of the AfD, which is gradually strengthening its position on the political scene in Germany. This process is particularly visible in the eastern part of the country, where the party enjoys higher than general German support. The aim of this study is to analyze selected content of the party's election programs prepared before the elections to the European Parliament and the state elections in Brandenburg, Saxony and Thuringia, concerning EU and European issues.

Key words: AfD, elections, election programs, far right